

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. lapkričio 16 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė), Gražinos Davidonienės ir Gedimino Sagačio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal atsakovo **Latvijos Respublikoje registruoto banko „AS BluOr Bank“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarnosios akcinės bendrovės „Dognus“ ieškinį atsakovams bankrutavusiai uždarajai akcinei bendrovei Baltijos šalių industrinio perdirbimo centrui, Latvijos Respublikoje registruotam bankui „AS BluOr Bank“ ir Latvijos Respublikoje registruotai bendrovei „SIA AOC Invest“ dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių galimybę atskiruoju skundu apskusti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria išspręstas tarptautinės jurisdikcijos klausimas, pripažįstant bylos teisingumą Lietuvos Respublikos teismams, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė UAB „Dognus“ kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą su ieškiniu, prašydama pripažinti negaliojančiais atsakovų BUAB Baltijos šalių industrinio perdirbimo centro, „AS BlueOrange Bank“ ir „SIA AOC Invest“ 2021 m. gegužės 10 d. – 2021 m. birželio 21 d. sudarytus sandorius, pagal kuriuos atsakovė BUAB Baltijos šalių industrinio perdirbimo centras pervedė atsakovui „AS BlueOrange Bank“ iš viso 6 093 891,50 Eur, atsakovei „SIA AOC Invest“ – iš viso 328 383,26 Eur; taikyti restituciją ir 6 420 274,76 Eur grąžinti atsakovei BUAB Baltijos šalių industrinio perdirbimo centrui.
3. Atsakovas „AS BlueOrange Bank“ pateikė prašymą patikrinti, ar ši civilinė byla yra teisinga Lietuvos Respublikos teismams, o konstatavus, kad byla nėra teisinga Lietuvos Respublikos teismams, ieškovės UAB „Dognus“ ieškinį dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais palikti nenagrinėtą.
4. Atsakovas prašyme nurodė, kad ieškovės ginčijami banko mokėjimo pavedimai yra išvestiniai sandoriai, kurių sudarymo pagrindas yra kreditavimo sutartys (pagrindiniai sandoriai), sudarytos tarp tų pačių šalių. Šiose sutartyse nustatyta sutartinė jurisdikcija Latvijos Respublikos teismams. Ši jurisdikcija taikytina ir ieškovės byloje reikiams reikalavimams dėl vykdančios sutarties atliktų mokėjimo pavedimų pripažinimo negaliojančiais. Latvijos Respublikos teismuose yra nagrinėjama civilinė byla, kurioje ieškinyje pareikštas dar 2021 m. gruodžio 9 d., t. y. anksčiau nei šioje byloje. Ieškovė byloje Latvijos Respublikos teisme ir šioje civilinėje byloje sutampa, atsakovės taip pat dalyvauja byloje Latvijos Respublikos teisme. Toje byloje yra ginčijami sandoriai, pagal kuriuos atlikta dalis mokėjimų, ginčijamų šioje byloje. Pagal 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas „Bruselis I bis“) 31 straipsnio 3 dalį, tais atvejais, kai susitarime nurodytas teismas nustato savo jurisdikciją pagal susitarimą, bet kuris kitos valstybės narės teismas atsisako savo jurisdikcijos to teismo naudai.
5. Atsakovas „AS BluOr Bank“ taip pat pateikė kitus prašymus: dėl bylos sustabdymo, dėl byloje išreikalauto dokumento pripažinimo nevieša bylos medžiaga.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Vilniaus apygardos teismas 2023 m. vasario 17 d. nutartimi atsakovo „AS BluOr Bank“ prašymus atmetė.
7. Teismas, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo 29 straipsnio 1 dalyje, 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 2015/848 dėl nemokumo bylų (toliau – Nemokumo reglamentas) 6 straipsnio 1 dalyje nustatytą imperatyvų civilinės bylos, kurioje bankrutuojančiam juridiniam asmeniui pareikšti turtiniai reikalavimai, teisingumo reglamentavimą, taip pat į bankroto byloje vyraujantį viešąjį interesą, konstatavo, kad ši byla yra teisinga Lietuvos Respublikos teismui, kuriame atsakovei BUAB Baltijos šalių industrinio perdirbimo centrui yra iškelta bankroto byla. Dėl to, teismo vertinimu, sprendžiant dėl bylos teisingumo, į atsakovo nurodytas aplinkybes apie šalių susitarimą dėl sutartinio teisingumo ir ginčų nagrinėjimo Latvijos Respublikos teismuose neatsižvelgtina.
8. Teismas pažymėjo, kad šioje byloje ieškovė neginčija atsakovo nurodytų kreditavimo sutarčių sąlygų. Šios bylos ir Latvijos Respublikos

teisme išnagrinėtos bylos dalykas, pagrindas ir šalys nėra tapatūs: šioje byloje ieškovė ginčija mokėjimus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.66 straipsnio pagrindu, o Latvijos Respublikos teisme prašo pripažinti tam tikrus sandorius negaliojančiais, be to, prašymus pateikusiai atsakovui „AS BluOr Bank“ nėra pareikšti reikalavimai Latvijos Respublikos teisme išnagrinėtoje byloje. Parengiamajame teismo posėdyje atsakovo „AS BluOr Bank“ atstovas pripažino, kad Lietuvos ir Latvijos teismuose nagrinėjamos bylos nėra tapačios.

9. Teismas konstatavo, kad sprendžiant dėl šios bylos teisingumo Reglamento „Bruselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalis, 29 straipsnio 1 dalis ir 31 straipsnio 3 dalis netaikytinos.
10. Lietuvos apeliacinis teismas 2023 m. kovo 30 d. nutartimi apeliacinį procesą, pradėtą pagal atsakovo „AS BluOr Bank“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 17 d. nutarties, nutraukė.
11. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad, pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 334 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktus, pirmosios instancijos teismo nutartis galima apskųsti atskiruoju skundu apeliacinės instancijos teismui atskirai nuo teismo sprendimo tik CPK tiesiogiai nustatytais atvejais arba tada, kai teismo nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai. Dėl kitų pirmosios instancijos teismo nutarčių atskirieji skundai negali būti paduodami, o motyvai dėl šių nutarčių teisėtumo ir pagrįstumo gali būti įtraukiami į apeliacinį skundą (CPK 334 straipsnio 3 dalis).
12. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad CPK tiesiogiai nustatyta galimybė skųsti tik tokias pirmosios instancijos teismo nutartis, kuriomis pareiškimas paliekamas nagrinėtas, o nutarčių, kuriomis atsisakoma palikti pareiškimą nagrinėti, apskundimo galimybė CPK tiesiogiai nenustatyta. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, nutartis, kuria atmestas prašymas palikti ieškinį nagrinėti, neužkerta kelio tolesnei proceso eigai, nes ieškinyje yra nagrinėjamas ir procesas vyksta toliau.
13. Be to, apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad nors nagrinėjamoje byloje keliamas klausimas dėl Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcijos nagrinėti kilusį ginčą, tačiau, remiantis naujausia Lietuvos apeliacinio teismo praktika (žr., pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 26 d. nutartį Nr. e2-96-467/2022; 2022 m. liepos 5 d. nutartį Nr. e2-707-450/2022; 2022 m. rugpjūčio 4 d. nutartį Nr. e2-648-933/2022 ir kt.), tokiose bylose CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktas nėra aiškinamas plačiai, siekiant pagrįsti pradėto apeliacinio proceso teisėtumą.
14. Vadovaudamasis CPK reglamentavimu bei aktualiausia Lietuvos apeliacinio teismo praktika, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovas neturi teisės apskųsti nutarties dalies, kuria atmestas jo prašymas palikti ieškinį nagrinėti. Jeigu skundžiama nutartis, kuri pagal įstatymus negali būti apeliacinio apskundimo objektas, teismas turi atsisakyti priimti atskirąjį skundą ir grąžinti jį padavusiam asmeniui (CPK 315 straipsnio 2 dalies 3 punktas). Šiam trūkumui paaikškęs nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, apeliacinis procesas dėl Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 17 d. nutarties nutrauktinas (CPK 315 straipsnio 2 dalies 3 punktas, 5 dalis, 338 straipsnis).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai, pareiškimas dėl prisidėjimo prie kasacinio skundo

15. Kasaciniu skundu atsakovas „AS BluOr Bank“ prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartį ir perduoti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo civilinę bylą pagal atsakovo „AS BluOr Bank“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 17 d. nutarties dalies, kuria atmestas jo prašymas palikti ieškinį nagrinėti, peržiūrėjimo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 15.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktą, todėl nepagrįstai nusprendė, kad Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 17 d. nutarties dalis, kuria atmestas atsakovo prašymas palikti ieškinį nagrinėti kaip neteisingą Lietuvos Respublikos teismui, negalėjo būti skundžiama atskiruoju skundu. Tai nulėmė CPK 315 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 5 dalies pažeidimą. Neteisingas tarptautinės jurisdikcijos klausimo išsprendimas civilinės bylos iškėlimo stadijoje gali lemti paties pradėto teismo proceso civilinėje byloje neteisėtumą, tolesnį visiškai neefektyvų teisme iškeltos civilinės bylos procesą, perteklinius teismo procesinius veiksmus byloje ir galiausiai būsimą teismo baigiamąjį aktą (sprendimo dėl ginčo esmės) neteisėtumą ir negaliojimą. Todėl atsisakymas suteikti bylos šalims teisę apeliacine tvarka patikrinti pirmosios instancijos teismo priimto tarpinio procesinio sprendimo, kuriuo išspręstas toks klausimas, teisėtumą neatitinka nei CPK 334 straipsnio 1 dalies nuostatų tikslų, nei CPK 7 straipsnyje įtvirtintų proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų, taip pat CPK 17 straipsnyje įtvirtinto šalių procesinio lygiateisiškumo principo. Tarptautinės jurisdikcijos taisyklių pažeidimas laikomas esminiu proceso teisės normų pažeidimu, todėl jeigu peržiūrint baigiamąjį teismo aktą (sprendimą dėl ginčo esmės) instancine tvarka būtų nustatytas toks pažeidimas, teismo sprendimas būtų panaikinamas vien šiuo pagrindu. Tokiu atveju aukštesnės instancijos teismas net nagrinėtų, ar pirmosios instancijos teismas teisingai išsprendė bylą.
  - 15.2. Siekiant išvengti kelių valstybių teismų skirtingų sprendimų tuo pačiu klausimu, tarptautiniame civiliniame procese yra nustatytas *lis pendens* (pirmojo teismo jurisdikcija) institutas (Reglamento „Bruselis I bis“ 29–34 straipsniai), pagal kurį, iškėlus bylą vienos valstybės teisme, asmuo neturi teisės reikšti tapatus reikalavimus kitos valstybės teisme. *Lis pendens* taisyklė įpareigoja teismą atsisakyti nagrinėti bylą, kai tokia pat byla jau iškelta užsienio valstybės teisme. Vadinas, atsisakymas palikti nagrinėti ieškinį, teisingą Latvijos Respublikos teismui, taikant *lis pendens* taisyklę, iš esmės užkerta kelią bylos pagal tapatų ieškinį teisėtam procesui, t. y. tolesnei ginčo proceso eigai sutartame Latvijos Respublikos teisme. Tokiu būdu iš esmės pažeidžiama atsakovo „AS BluOr Bank“ teisė į teismą.
  - 15.3. Kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkte vartojama sąvoka „užkerta galimybę tolesnei bylos eigai“ neturėtų būti aiškinama paraidžiu, todėl į šio punkto taikymo sritį patenka ir tokie atvejai, kai: nutartis tampa kliūtimi dalyvauti procese kuriam nors asmeniui, nepaisant to, kad pačios bylos tarp jos šalių procesas galėtų vykti toliau (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-111-701/2018; 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-403/2020); civilinės bylos šalys yra sudariusios arbitražinį susitarimą, tačiau pirmosios instancijos teismo nutartimi konstatuojama, kad tarp šalių kilęs ginčas teisingas teismui, nes toks procesinis sprendimas užkerta galimybę nagrinėti ginčą šalių pasirinktu būdu – ginčą spręsti ne teisme, o arbitraže (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-64/2010; 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-470/2012; 2016 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-76-421/2016); pirmosios instancijos teismo nutartis faktiškai neatitinka CPK 199 straipsniu nuostatų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-245-378/2018); atsisakyta išduoti vykdomąjį raštą, nes tokia nutartis irgi užkerta tolesnei bylos eigai, laikant, kad tokiu atveju asmuo neįgyja teisės į priverstinį teismo sprendimo vykdymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-1075/2019); atsisakyta patvirtinti civilinės bylos šalių sudarytą taikos sutartį, nes tokia nutartis užkerta kelią bylos šalims baigti bylą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-246-701/2019). Atsižvelgiant į šiuos kasacinio teismo precedentes, spręstina, kad pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria atsisakoma palikti civilinėje byloje, turinčioje tarptautinį (užsienio) elementą, pareiškštą ieškinį nagrinėti, atsakovui motyvuojant tuo, kad jis teisingas pagal sutartinės išimtinės tarptautinės jurisdikcijos taisykles užsienio šalies teismui, užkerta kelią bylos (ginčo) nagrinėjimui prorogaciniu susitarimu sutartame teisme ir tai atitinka CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytą atvejį.
  - 15.4. Kasacinio teismo praktikoje yra atvejų, kai apeliacinės instancijos teismų nutartys buvo panaikintos, paliekant galioti pirmosios instancijos teismų nutartis, kuriomis buvo atsisakyta tenkinti atsakovo prašymus palikti ieškinius nagrinėti kaip neteisingus Lietuvos

Respublikos teismams. Tačiau tose bylose nebuvo konstatuota, kad tokių pirmosios instancijos teismo nutarčių apskritai nebuvo galima skusti atskiruoju skundu (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-60-421/2017; 2020 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-128-611/2020).

- 15.5. Skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis neatitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo turinio, iš Konstitucijos kylančio teismų jurisprudencijos testinumo imperatyvo, Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad konstitucinio asmenų lygiateisiskumo principo pažeidimas kartu yra konstitucinio teisinės valstybės principo pažeidimas. Vienas iš daugelio konstitucinio teisinės valstybės principo aspektų, tiesiogiai susijusių su konstituciniu asmens lygiateisiskumo principu, yra nuostata, kad analogiškos ar iš esmės panašios bylos turi būti sprendžiamos taip pat (vienodai), o ne skirtingai. Nuo esamų precedentų gali būti nukrypstama (nauji precedentai gali būti kuriami) iš esmės tik išimtiniais (ypatingais) atvejais, kai tai yra neišvengiamai, objektyviai būtina, konstituciškai pagrįdžiama, tai aiškiai, racionaliai argumentuojant teismo sprendime. Iš skundžiamos nutarties turinio matyti, kad Lietuvos apeliacinis teismas, teigdamas, jog CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktas nėra aiškintinas plačiai, vadovavosi „naujausia“ ir „aktualiausia“ Lietuvos apeliacinio teismo praktika, suformuota 2022 m. sausio 26 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2-96-467/2022, 2022 m. liepos 5 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2-707-450/2022 ir 2022 m. rugpjūčio 4 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2-648-933/2022. Tačiau 2016–2021 m. laikotarpiu Lietuvos apeliacinis teismas aptariamu klausimu laikėsi visiškai kitokios teisinės pozicijos, t. y. 2016 m. kovo 31 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2-614-241/2016; 2016 m. gegužės 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2-971-196/2016; 2018 m. gegužės 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2-553-823/2018; 2020 m. vasario 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2-93-302/2020; 2021 m. birželio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2-604-302/2021 *expressis verbis* (aiškiai žodžiais, tiesiogiai) nurodė, kad pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria nutarta atnesti atsakovo prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą, motyvuojant tuo, kad ieškinys teisingas užsienio šalies teismui, atsakovas turi teisę skusti atskiruoju skundu būtent pagal CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktą. Tose nutartyse išsamiai paaiškinta, kodėl, sprendžiant dėl galimybės skusti atskiruoju skundu pirmosios instancijos teismo priimtą tarpinį procesinį sprendimą, susijusį su tarptautine jurisdikcija, CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatos neturėtų būti aiškinamos paradižui. Nei skundžiamoje nutartyje, nei joje cituojamose trijose nutartyse nėra argumentuojama, kodėl, sprendžiamas analogišką klausimą, Lietuvos apeliacinis teismas šiuo metu CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktą aiškina ir taiko kitaip, nei tą darė 2016–2021 m. laikotarpiu. Be to, skundžiamą nutartį ir joje cituojamas tris ankstesnes nutartis priėmė vienas teisėjas, o, pavyzdžiui, 2018 m. gegužės 14 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2-553-823/2018, kurioje išdėstyta kitokia teisinė pozicija, priėmė trijų teisėjų kolegija.
16. Atsakovė „SIA AOCInvest“ pareiškime dėl prisidėjimo prie kasacinio skundo nurodo, kad palaiko atsakovo „AS BluOr Bank“ kasacinį skundą.
17. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo peržengti atsakovo „AS BluOr Bank“ kasacinio skundo ribas ir išspręsti šios civilinės bylos teisingumo klausimą; atnesti atsakovo „AS BluOr Bank“ kasacinį skundą; priteisti iš atsakovo „AS BluOr Bank“ ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 17.1. Atsakovas kasaciniame skunde vadovaujasi nebeaktualiais Lietuvos apeliacinio teismo išaiškinimais. Pagal naujausią Lietuvos apeliacinio teismo praktiką, teismo nutartis, kuria atsisakoma palikti ieškinį nenagrinėtą, yra neskundžiama atskiruoju skundu. Nesutikdamas su teismo jurisdikcija atitinkamam ginčui spręsti, atsakovas turi teisę tokius nesutikimo motyvus pateikti apeliaciniame skunde dėl galutinio teismo sprendimo ar pakartotinai kelti šiuos argumentus viso bylos nagrinėjimo metu, tačiau ne teikdamas atskirąjį skundą.
- 17.2. Atsakovas „AS BluOr Bank“, teikdamas tokio pobūdžio skundus, sąmoningai vilkina BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo centro bankroto bylą, su kuria yra susijusi nagrinėjama civilinė byla. Jei šioje byloje pareikštas ieškinys būtų patenkintas, teismas taikytų restituciją, lėšos būtų grąžintos į bendrą BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo cento turto balansą, iš kurio bus tenkinami kreditorių reikalavimai. Užsitęsęs šios civilinės bylos nagrinėjimui, atitinkamai užsitęs ir BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo cento nemokumo procedūros. Tokios aplinkybės sudaro pagrindą Lietuvos Aukščiausiam Teismui peržengti atsakovo „AS BluOr Bank“ pateikto kasacinio skundo ribas, susijusias tik su atsakovo „AS BluOr Bank“ teise į apeliaciją, ir pateikti išaiškinimus dėl šios civilinės bylos teisingumo.
- 17.3. Šis ginčas tarp šalių turi būti sprendžiamas Lietuvos Respublikos teismuose. Pirmą, ieškovė ginčija atsakovės BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo centro atliktus banko pavedimus (pinigų pervedimo sandorius) atsakovams „AS BluOr Bank“ ir „SIA AOC Invest“, t. y. savarankiškus vienašalius sandorius, kuriems nėra taikoma sutartinė jurisdikcija, kylanti iš atsakovo nurodomų kreditavimo sutarčių. Ieškovė nekildina savo reikalavimų iš atsakovo nurodomų kreditavimo sutarčių, kuriose yra susitarta dėl teismų jurisdikcijos. Antra, atsakovų sudarytose kredito sutartyse nustatytos sutartinės jurisdikcijos sąlygos nesaisto ir negali saistyti ieškovės, t. y. trečiojo asmens, nesančio šių sutarčių šalimi. Trečia, ieškinys šioje byloje pareikštas dar iki teismo nutarties, kuria BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo centrui iškelta nemokumo byla, įsiteisėjimo, todėl pagal Juridinių asmenų nemokumo įstatymo 29 straipsnio 1 dalį ši byla perduotina nagrinėti Vilniaus apygardos teismui, kuriame iškelta BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo cento nemokumo byla. Ketvirta, CPK 33 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ieškinys keliams atsakovams, gyvenantiems ar esantiems ne toje pačioje vietoje, pareiškiamas pagal vieno iš atsakovų gyvenamąją vietą ar buveinę ieškovo pasirinkimu. Ieškovė pagrįstai pareiškė ieškinį Lietuvoje pagal atsakovės BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo cento registruotos buveinės adresą. Penkta, ieškovės ieškinio nagrinėjimas Lietuvoje užtikrina BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo cento nemokumo procese egzistuojantį viešąjį interesą. Šešta, vadovaujantis Nemokumo reglamento 6 straipsnio 1 dalimi, ieškovės ieškinys yra teisingas Lietuvos Respublikos teismams, kadangi BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo cento nemokumo byla nagrinėja Lietuvos Respublikos teismas. Nustačius, kad ieškinys yra glaudžiai susijęs su BUAB Baltijos šalių industrinio perdėrėbimo cento nemokumo byla, todėl patenka į Nemokumo reglamento taikymo sritį, Reglamentas „Bruselis I bis“, priešingai nei teigia atsakovas, yra netaikytinas.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl galimybės atskiruoju skundu apskusti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria išspręstas tarptautinės jurisdikcijos klausimas, pripažįstant bylos teisingumą Lietuvos Respublikos teismams

18. Teisė paduoti atskirąjį skundą reglamentuojama CPK 334 straipsnyje. Pagal šio straipsnio 1 dalį, pirmosios instancijos teismo nutartis galima

apskusti atskiruoju skundu apeliacinės instancijos teismui atskirai nuo teismo sprendimo: 1) CPK nustatytais atvejais; 2) kai teismo nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai. Dėl kitų pirmosios instancijos teismo nutarčių atskirieji skundai negali būti paduodami, bet motyvai dėl šių nutarčių teisėtumo ir pagrįstumo gali būti įtraukiami į apeliacinį skundą (CPK 334 straipsnio 3 dalis).

19. Kasacinio teismo praktikoje, formuojamoje aiškinant ir taikant proceso teisės normas, reglamentuojančias teismų sprendimų ir nutarčių teisėtumo bei pagrįstumo kontrolės formas, išaiškinta, kad bylų procesas apeliacinės instancijos teisme gali būti dvejopo pobūdžio. Pirmia, tai – apeliacinis procesas dėl neįsiteisėjusių teismo sprendimų apskundimo, reglamentuotas CPK III dalies XVI skyriaus pirmajame skirsnyje. Šiuo atveju paduodami apeliaciniai skundai (CPK 306 straipsnis). Kito pobūdžio procesas apeliacine tvarka yra apeliacinis procesas pagal atskiruosius skundus, reglamentuotas CPK III dalies XVI skyriaus antrajame skirsnyje Pastaruoju atveju paduodami atskirieji skundai (CPK 334 straipsnis). Šie procesai apeliacine tvarka skiriasi apeliacinio apskundimo objektu. Pirmuoju atveju pagal CPK 301 straipsnio 1 dalį, apeliacinio apskundimo objektas yra neįsiteisėjęs pirmosios instancijos teismo procesinis sprendimas. Juo šalių ginčas byloje yra išspręstas iš esmės. Tai yra paprastoji apelacija. Antruoju atveju, pagal CPK 334 straipsnio 1 dalį apeliacinio apskundimo objektas yra pirmosios instancijos teismo nutartys, skundžiamos atskirai nuo teismo sprendimo, kuriomis neišsprendžiamas bylos šalių ginčas iš esmės, bet sprendžiami kiti procesiniai klausimai. Tai yra išimtinė (nepaprastoji) apelacija. Pasisakydamas dėl atskiraisiais skundais neskundžiamų pirmosios instancijos teismo nutarčių, kasacinis teismas savo praktikoje yra nurodęs, kad ši taisyklė nereiškia, jog tokios nutartys apskritai negali būti skundžiamos. Tokios nutartys skundžiamos apeliacine tvarka ne atskirai, o kartu su teismo sprendimu, t. y. į apeliacinį skundą įtraukiami motyvai dėl jų teisėtumo ir pagrįstumo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-321-969/2018 36, 37 punktus ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką).
20. Taigi CPK 334 straipsnio 1 dalis grindžiama logika, kad pagrindinis procesinis dokumentas, lemiantis šalių teises ir pareigas, yra teismo sprendimas, todėl būtent šis procesinis dokumentas yra skundžiamas apeliacine tvarka. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismo nutartinis sprendžiamas klausimai, nesusiję su bylos išsprendimu iš esmės. Tačiau, atsižvelgiant į šių nutarčių reikšmę ir įtaką byloje dalyvaujančių asmenų teisėms ir pareigoms, yra nustatyta galimybė atitinkamas nutartis apskusti atskirai nuo teismo sprendimo. Ši galimybė arba *expressis verbis* įtvirtinta atskiruose CPK straipsniuose, arba pagal CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktą sprendžiama atsižvelgiant į tai, ar teismo nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-1075/2019 25 punktą).
21. Pažymėtina, kad bylos nagrinėjimas negali būti stabdomas ginčais dėl bet kokio tarpinio teismo procesinio sprendimo, nes tai neatitiktų proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų (CPK 7 straipsnis). Dėl to galimybė skusti tarpines teismo nutartis atskirai nuo baigiamąjo akto yra išimtinio pobūdžio. Būtinybė peržiūrėti tam tikras tarpines nutartis nedelsiant gali kilti dėl jų sukeliama teisinių pasekmių, taip pat klausimų, kurie išsprendžiami šiomis tarpinėmis nutartimis, įtakos tolesnei bylos eigai ar paties teismo proceso ir jo rezultato teisėtumui. Pagal CPK 329 straipsnio 1 dalį, proceso teisės normų pažeidimas arba netinkamas jų pritaikymas yra pagrindas panaikinti sprendimą tik tada, jeigu dėl šio pažeidimo galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Ne kiekvienas tarpinis procesinis sprendimas gali lemti esminį proceso teisės normų pažeidimą, todėl daugeliu atvejų jų instancinė patikra atskirai nuo teismo sprendimo nėra tikslinga, nes tai vis tiek neturėtų įtakos galutiniam bylos išnagrinėjimo rezultatui, o suteikimas teisės juos skusti apeliacine tvarka atskirai nuo teismo sprendimo turėtų neigiamą įtaką teismo proceso trukmei. Tačiau nesuteikus teisės apeliacine tvarka skusti tarpinių teismo nutarčių, lemiančių viso teismo proceso ir būsimo teismo sprendimo teisėtumą bei galiojimą, tai neatitiktų CPK 334 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos normos tikslų ir taip pat prieštarautų minėtiems proceso koncentracijos bei ekonomiškumo principams.
22. Tam tikrais atvejais CPK tiesiogiai įtvirtinta, kad kai kuriais klausimais teismo priimanos nutartys yra atskiraisiais skundais neskundžiamos (pvz., CPK 36 straipsnio 5 dalis, 46 straipsnio 3 dalis, 72 straipsnio 4 dalis, 104 straipsnio 2 dalis, 139 straipsnio 2 dalis ir kt.). Kasacinis teismas nuosekliai plėtoja praktiką, kad draudimas skusti pirmosios instancijos teismo nutartį paduodant atskirąjį skundą, tiesiogiai nustatytas atitinkamame CPK straipsnyje, vertintinas kaip *lex specialis* (specialusis įstatymas) CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkto atžvilgiu, todėl, esant tame straipsnyje nustatytoms faktinėms aplinkybėms, taikytinas specialusis įstatymas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 7 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-161-248/2017 19 punktą; 2018 m. liepos 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-302-421/2018 19 punktą).
23. Šioje kasacinėje byloje keliamas klausimas, ar atskiruoju skundu gali būti skundžiama pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria išspręstas tarptautinės jurisdikcijos klausimas, pripažįstant bylos teisingumą Lietuvos Respublikos teismams. Pažymėtina, kad teismas užsienio (tarptautinį) elementą turinčioje byloje privalo išspręsti jurisdikcijos klausimą *ex officio* (savo iniciatyva) pagal tarptautinio civilinio proceso normas; jeigu teismas jau po bylos iškėlimo konstatuoja, kad byla nėra teisinga Lietuvos Respublikos teismams, pareiškimas paliekamas nenagrinėtas (CPK 782 straipsnis). Nagrinėjamu atveju atsakovas atskiruoju skundu skundė pirmosios instancijos teismo nutarties dalį, kuria atmetas jo prašymas palikti ieškinį nenagrinėtą kaip teisingą kitos Europos Sąjungos valstybės narės teismams (t. y. Latvijos Respublikos teismams).
24. Nutarties palikti pareiškimą (ieškinį) nenagrinėtą apskundimo tvarka reglamentuojama CPK 298 straipsnyje. Jame nustatyta, kad dėl teismo nutarties palikti pareiškimą nenagrinėtą gali būti duodamas atskirasis skundas. Nei šiame, nei kituose CPK straipsniuose nėra tiesiogiai nustatyta, kad nutartis, kuria atmetas prašymas ieškinį palikti nenagrinėtą, t. y. kuria teismas pripažįsta savo jurisdikciją, gali būti skundžiama atskiruoju skundu. Tokia galimybė (skusti teismo procesinį sprendimą, kuriuo teigiamai išspręstas bylos tarptautinės jurisdikcijos klausimas) nėra įtvirtinta ir Reglamente „Briuselis I bis“ nuostatose. Taigi tokia nutartis nepatenka į CPK 334 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytą atvejį, kai atskirai nuo teismo sprendimo atskiraisiais skundais gali būti skundžiamos teismo nutartys. CPK taip pat nėra normos, tiesiogiai draudžiančios teismo nutarties, kuria atsisakoma palikti ieškinį nenagrinėtą, apskundimo galimybę.
25. Nustačius, kad įstatymo leidėjas teismo nutarties, kuria atsisakoma palikti ieškinį nenagrinėtą kaip neteisingą Lietuvos Respublikos teismams, apskundimo galimybę tiesiogiai neįtvirtino, vertinama, ar tokia teismo nutartis gali būti skundžiama CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu kaip užkertanti kelią tolesnei bylos eigai.
26. Pažymėtina, kad CPK 344 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta sąvoka „užkerta kelią tolesnei bylos eigai“ kasacinio teismo praktikoje nėra aiškinaama paradžiui. Pavyzdžiui, pripažįstama, kad teismo nutartis laikoma užkertančia kelią tolesnei bylos eigai tuo atveju, jei ja buvo atimta galimybė teismo procese dalyvauti konkrečiam asmeniui, nepaisant to, jog pačios bylos nagrinėjimas vyksta toliau (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-403/2020), į šio punkto taikymo sritį taip pat patenka atvejai, kai šalys yra sudariusios arbitražinį susitarimą, tačiau teismo nutartimi konstatuojama, kad tarp šalių kilęs ginčas teisingas išskirtinai teismui (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-64/2010; 2012 m. lapkričio 7 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-470/2012; 2016 m. sausio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-76-421/2016).
27. Tarptautinės jurisdikcijos klausimo išsprendimas, skirtingai nei teisingumo tarp nacionalinių teismų nustatymo atveju, lemia šalių procesinių teisių apimtį, nes pripažinus, kad ieškiny yra teisingas kitos valstybės teismams, nagrinėjant ginčą bus taikomi teismo vietos valstybės civilinio proceso įstatymai. Dėl to netinkamas šio klausimo išsprendimas reikštų esminį proceso teisės normų pažeidimą. Taigi tuo atveju, jei apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas apeliacinį skundą dėl teismo sprendimo, nustato, kad tarptautinės jurisdikcijos klausimas pirmosios instancijos teismo buvo išspręstas neteisingai, skundžiamas sprendimas vien šiuo pagrindu (dėl neteisingumo Lietuvos Respublikos teismams) yra panaikinamas ir pareiškimas paliekamas nenagrinėtas (CPK 296 straipsnio 1 dalies 13 punktas, 782 straipsnis), nepriklausomai nuo to, ar pats ginčas buvo išspręstas teisingai ar neteisingai. Atitinkamas bylos išnagrinėjimo rezultatas, nustačius tokį esminį proceso teisės normų pažeidimą, galimas ir kasaciniame procese (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 5 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-474/2011). Dėl nurodytos priežasties, siekiant efektyvaus ir ekonomišką proceso, tarptautinės jurisdikcijos klausimą svarbu teisingai išspręsti

kuo anksčiau, dar pradinėje bylos stadijoje.

28. Pažymėtina, kad kasacinio teismo praktikoje yra atvejų, kai buvo sprendžiamas ginčas dėl tarptautinės jurisdikcijos, kilęs dėl to, jog pirmosios instancijos teismas atmetė atsakovo prašymą palikti ieškinį nenagrinėtą kaip neteismingą Lietuvos Respublikos teismams (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 6 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-60-421/2017; 2020 m. kovo 10 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-128-611/2020).
29. Teisėjų kolegija, įvertinusi pirmiau aptartus padarinius, galinčius atsirasti nepagrįstai priėmus ieškinį su tarptautiniu elementu, konstatuoja, kad tokia teismo nutartis, kuria ieškiny su tarptautiniu elementu pripažįstamas teismingu Lietuvos Respublikos teismams, gali būti apeliacijos objektu ir ji gali būti skundžiama atskiruoju skundu atskirai nuo teismo sprendimo remiantis CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu. Priešingas aiškinimas, t. y. kad tokia nutartis galėtų būti skundžiama tik su galutiniu teismo sprendimu, byloje jau atlikus visus CPK nustatytus procesinius bylos nagrinėjimo veiksmus, reikštų proceso ekonomiško principo (CPK 7 straipsnis) pažeidimą, nes nepagrįstai pradėtas ir užbaigtas teisminis procesas turėtų būti vėl iš naujo pradedamas kitoje valstybėje, o tai lemtų papildomas laiko sąnaudas ir didesnes bylinėjimosi išlaidas, galėtų kilti ieškinio senaties taikymo klausimas ir pan.

Dėl kasacinio skundo ribų peržengimo

30. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą, be kita ko, prašo peržengti atsakovo „AS BluOr Bank“ kasacinio skundo ribas ir išspręsti šios civilinės bylos teismingumo klausimą. Šį prašymą grindžia tuo, kad nagrinėjama civilinė byla yra susijusi su BUAB Baltijos šalių industrinio perdirstymo centro nemokumo procesu, t. y. ir su viešuoju interesu, todėl negali būti vilkinama.
31. Pagal civiliniame procese galiojantį dispozityvumo principą teismo nagrinėjimo dalyko nustatymas yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga, teismas nagrinėja ginčą neperžengdamas ginčo šalių nustatytų ribų. Viena iš šio principo išraiškų yra įtvirtinta CPK 353 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad kasacinis teismas patikrina teisės taikymo aspektu apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis, o kasacijos funkciją vykdo neperžengdamas kasacinio skundo ribų. Šios taisyklės išimtis nustatyta to paties straipsnio 2 dalyje, pagal kurią kasacinis teismas turi teisę peržengti kasacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai.
32. Nagrinėjamu atveju atsakovas „AS BluOr Bank“ atskiruoju skundu skundė pirmosios instancijos teismo nutarties dalį, kuria atmetas jo prašymas palikti ieškinį nenagrinėtą kaip teismingą užsienio valstybės teismams. Apeliacinės instancijos teismas pagal šį atskirąjį skundą pradėtą apeliacinį procesą nutraukė, taigi, bylos apeliacine tvarka iš esmės neišnagrinėjo ir nepasisakė dėl ginčo dalyko, t. y. pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria atmetas minėtas atsakovo prašymas, teisėtumo ir pagrįstumo. Kasacinis teismas, šioje nutartyje konstatavęs, jog tokia pirmosios instancijos teismo nutartis gali būti skundžiama atskiruoju skundu, negali kartu išspręsti šioje civilinėje byloje pareikšto ieškinio teismingumo klausimo, nes tai paneigtų atsakovo teisės į apeliaciją tinkamą įgyvendinimą ir pažeistų šalių procesinio lygiateisiškumo principą (CPK 17 straipsnis). Be to, pagal CPK 341 straipsnį kasacija negalima dėl pirmosios instancijos teismo sprendimų ir nutarčių, neperžiūrėtų apeliacine tvarka. Šiuo atveju, kaip minėta, pirmosios instancijos teismo nutarties dalis, kuria atmetas atsakovo „AS BluOr Bank“ prašymas palikti ieškinį nenagrinėtą kaip teismingą užsienio valstybės teismams, nebuvo peržiūrėta apeliacine tvarka.
33. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nurodytas aplinkybes, konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje poreikis peržengti kasacinio skundo ribas nenustatytas, todėl nusprendžia šį ieškovės prašymą atmesti.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

34. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, nutraukdamas apeliacinį procesą, pradėtą pagal atsakovo „AS BluOr Bank“ atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 17 d. nutarties, netinkamai aiškino ir taikė proceso teisės normas, reglamentuojančias nutarties, kuria ieškiny su tarptautiniu elementu pripažįstamas teismingu Lietuvos Respublikos teismams, apskundimo atskiruoju skundu galimybę. Todėl yra pagrindas skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikinti ir perduoti bylą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties dalies, kuria atmetas atsakovo prašymas palikti ieškinį nenagrinėtą kaip teismingą kitos valstybės teismams, nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.
35. Kasaciniam teismui nusprendus panaikinti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perduoti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šalių bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui (CPK 93, 98 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą Lietuvos apeliaciniam teismui nagrinėti iš naujo.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Danguolė Bublienė

Gražina Davidonienė

Gediminas Sagatys